

Josef Macháček

Národnost: česká

Datum narození: 4. prosince 1917

Místo narození: Brno

Datum úmrtí: 12. července 1984

Místo úmrtí: Brno

Sociální zařazení: Josef Macháček se narodil 4. prosince roku 1917 v Brně. Jeho otec byl dělníkem v brněnské Zbrojovce a matka Marie, rozená Hlístová, pracovala rovněž jako dělnice. Macháček měl jednoho sourozence, o dva roky mladší sestru Jarmilu. V neklidných časech druhé světové války se oženil s Marií Zoufalou a v roce 1950 se jim narodil syn Jan. Ten ale nenásledoval otcovu akademickou kariéru a po studiích nastoupil jako vyšetřovatel k brněnské městské prokuratuře.

Akademická působení

Po gymnáziu, které absolvoval v Brně-Husovicích, začal v roce 1936 Macháček navštěvovat Právnickou fakultu Masarykovy univerzity. O dva roky později, v roce 1938, nastoupil také ke studiu filozofie a logiky na filozofické fakultě. Obě studia přerušilo uzavření vysokých škol a válka. Studia tak Macháček dokončil až v roce 1945. Během druhé světové války se živil jako překladatel a doučoval cizí jazyky. V únoru roku 1944 začal pracovat jako učitel ruštiny na základní odborné škole v Tišnově. V Tišnově také později působil jako profesor na místním gymnáziu. Po ukončení studia absolvoval Macháček další dva semestry studia filozofie a logiky ve Velké Británii na univerzitě v Edinburghu.

V roce 1948 se vrátil do Československa, kde v roce 1949 začal přednášet na pedagogické a filozofické fakultě v Brně. Od 1. listopadu 1950 byl odborným asistentem marxismu-leninismu na pedagogické fakultě. Krátce poté vyměnil působení na pedagogické fakultě za fakultu filozofickou a nastoupil na pozici odborného asistenta v oboru logiky a dějin filozofie. Jako jeden z nejvzdělanějších činných komunistů byl už v roce 1954 jmenován docentem dějin filozofie a logiky a také vedoucím katedry. V prosinci roku 1962 se stal na brněnské univerzitě, nově přejmenované na UJEP, profesorem dějin filozofie. Od roku 1960 do roku 1962 na filozofické fakultě také zastával funkci děkana.

V druhé polovině 60. let byl kolegy označen za dogmatika marxismu a odstaven od rozhodování na fakultě. Na vývoj v roce 1968 reagoval Macháček jako přesvědčený komunista stažením se z politického života a dál se věnoval pouze svému filozofickému kroužku. V 70. letech se opět politicky angažoval, zejména v Socialistické akademii v Brně, a vedl propagandistické přednášky na fakultách MU i na jiných vysokých školách. Podílel se na konsolidaci filozofické fakulty i katedry filozofie. Za jeho působení odešla z fakulty řada schopných pedagogů. S ohledem na svůj zdravotní stav v roce 1979 jako vedoucí katedry skončil a v roce 1983 odešel do důchodu. Navzdory nemoci pracoval na fakultě jako konzultant až do června roku 1984.

Ve své vědecké práci se věnoval logice a etice. Odmítal tendenční představy o marxistické filozofii a vždy se pokoušel o vlastní výklad. Měl důkladné znalosti o dějinách filozofie a hovořil německy, anglicky, rusky a francouzsky. Spolupracoval s skupinou, která se tradičně označuje jako „brněnská historickofilozofická škola“. Ve svých odborných článcích se snažil ukázat marxistickou filozofii jako potřebnou pro každodenní problémy jednotlivce. Spíše než jako vědec se ale Macháček realizoval jako pedagog. Vedl vlastní filozofický kroužek a množství absolventských prací. Soustředil se především na přednášky pro studenty – publikování článků a monografií přehléžel, je však autorem řady slovníkových hesel. To mu také bylo velmi často vytýkáno kolegy i nadřízenými. Od roku 1965 pracoval na monografii *Filosofie a světový názor*, kterou ovšem nikdy nedokončil. Pouze v rukopisu také zůstala jeho nejvýznamnější práce *Filosofický deník*. Sám o sobě Macháček napsal: „*Nepopírám ani dnes, že jsem profesor politický, tj. profesor, který za svou kariéru vděčí víc své politické, organizační a pedagogické činnosti nežli své práci vědecké.*“

Veřejná činnost

Po válce vstoupil Macháček do KSČ a od počátku se v ní velmi angažoval. Stal se předsedou MNV Vohančice u Tišnova a odtud v roce 1946 přešel do rady ONV Tišnov. V roce 1948 předsedal okresnímu akčnímu výboru NF a v roce 1950 působil jako soudce z lidu.

Jako straník byl členem pléna KV KSČ Brno. Až do nástupu na fakultu předsedal tišnovskému okresnímu a městskému výboru KSČ. Poté, co začal pracovat na vysoké škole, se ve straně začal angažovat jako ideolog. V roce 1962 byl členem ideologické komise a byl také aktivistou městského výboru KSČ. Prezidentem republiky mu bylo uděleno vyznamenání Za zásluhy o výstavbu.

V druhé polovině 60. let se z veřejné činnosti stáhl a znovu se do veřejného působení vrátil až během let normalizačních. Obdržel medaili k 25. výročí Vítězného února a celou další řadu čestných uznání. Byl navrhován také do vyšších funkcí, ovšem ze zdravotních důvodů zůstal u činnosti ideologické, propagační a pedagogické. Zřejmě mu nepomohl ani vlašný vztah, který měla ke straně jeho manželka. Ta byla v roce 1968 ze strany vyloučena pro svou neaktivitu a Macháček o ní následně mluvil jako o „*bezpartijní komunistce*“.

Evaluace

Josef Macháček byl dlouholetým pracovníkem Filozofické fakulty MU a také jejím děkanem. Jako komunista z přesvědčení je prototypem politického profesora minulého režimu. Přestože nebyl příliš aktivním vědcem, jako pedagog ovlivňoval po třicet let posluchače filozofické fakulty.

Ohlasy

Během více než dvacetiletého působení na fakultě nenechal snad ještě opakovat ročník ani jednoho ze svých posluchačů.

\\ Jiří Cetl

A místo filosofie jsme měli takzvané společenské vědy, což byl marxismus. Učil nás to... Josef Macháček. V semináři se s ním dostal do sporu jeden náš kolega, posluchač, který býval mnichem. A on začal Macháčkovi fundovaně oponovat nějakou citací z církevního práva. Načež Macháček se na něho rozeřval, místo diskuse na něho chrlil nadávky. A co bylo horší, na konci prvního ročníku tohoto kolegu samozřejmě vyhodili. \ [Dušan Šlosar](#)

Ve všech předchozích hodnoceních soudruha Macháčka byl vždy zejména zdůrazňován jeho příkladný přístup k práci a lidem. [...] Jeho nepravidelná životospráva a silný nikotinismus zhoršuje však jeho ostatní potíže do té míry, že to, co jsme si zvykli hodnotit jako jeho klad, se nám jeví víc a víc jako zbytečné plýtvání silami a nezodpovědný hazard. \ [Bořivoj Novák](#)

Prameny a literatura

Archiv Masarykovy univerzity, fond A2 FF, osobní spisy, kart. 36/11, 47/5.

Archiv Masarykovy univerzity, fond A1 RMU, osobní spisy, kart. 427/1.

CETL, Jiří – GABRIEL, Jiří. K odkazu profesora Macháčka. *SPFFBU*, B 31, 1984, s. 81–83.

GABRIEL, Jiří (ed.). *Josef Macháček, marxistický filozof života*. Brno: Filozofická fakulta UJEP, 1987.

FASORA, Lukáš – HANUŠ, Jiří. *Filozofická fakulta Masarykovy univerzity. Pohledy na dějiny a současnost*. Brno: Masarykova univerzita, 2010.

Heslo Josef Macháček. *Slovník českých filosofů*. Brno: Masarykova univerzita, 1998.